

הרמב"ן הק' עם ביאור מעשה השב

נערך מתוך השיעורים בספרה"ק רמב"ן, הנמסרים מדי שבת בשבתו

פרשת ויגש

שנת תשפ"ד

וְהָאָמַר אֶל עֲבָדָי הוֹדְדוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינַי עֲלֵיכֶם: (מד כא)

ואשימה עיני עליו. אמר רבי אברהם הטעם שאראה אותו". ולא מלאתי בכתוב שימת עין על הראיה כלל, ושמתי עיני עליהם לטובה (ירמיהו כד ו), קחנו ועינך שים עליו ולא תעש לו מאומה רע (שם לו יב), כי לא לזה הורה שיראנו אחר שיקחנו, אלא שישמור אותו ויטיב לו. אבל נדר להם יוסף לחמול עליו ולשמרו. ואם לא נזכר בפירוש² כאשר יקצר שם בכל הדברים האלה אשר ספר יהודה בפניו, ולא הזכיר מאסר שמעון ועלילת מרגלים אחס, לך מוסר או אימת מלכות:

מעשה חשב

^א האבן עזרא מפרש 'ואשימה עיני עליו', שיוסף רצה רק לראות את בנימין, כדי לראות האם צדקו השבטים, כמו שכתוב (פרק מב פסוק כ) שאמר יוסף להשבטים, 'זאת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם'.

והטעם, משום שלא מצאנו במקרא שיוסף אמר להשבטים 'ואשימה עיני עליו', ואיך אמר יהודה שיוסף אמר כן. לכן מפרש האבן עזרא ש'ואשימה עיני עליו' הכוונה רק לראותו בלבד. וזה נכלל במה שאמר יוסף (שם) 'זאת אחיכם הקטן תביאו אלי', שעיני שביאו את יוסף ע"כ יראה אותו.

^ב פירוש, דלפי דברי רבינו ש'ואשימה עיני עליו', הכוונה שיוסף הבטיח לחמול עליו ולשמרו, קשה שהרי לא מצאנו בכתובים כשצוה להם להביא את בנימין שהבטיח כן, ואיך אמר יהודה בשמו דברים שלא אמר. ע"כ צריך לומר שכוונת יוסף באמרו 'זאת אחיכם הקטן תביאו אלי', היינו שהוא ישמור עליו ויחמול עליו. וע"ז כתב רבינו 'ואם לא נזכר בפירוש', שיוסף הבטיח לשמור עליו ולחמול עליו, היינו משום שהכתוב מקצר, כאשר מקצר שם בשאר הדברים.

*

(כד) וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל עֲבָדָי אָבִי וַנִּגַּד לוֹ אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנָי: (כה) וַיֹּאמֶר אֲבִינוּ שָׁבוּ שָׁבְרוּ לָנוּ מַעַט אֲכָל: (כו) וַיֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם יֵשׁ אַחִינוּ הַקָּטָן אֲתָנּוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי לֹא נוּכַל לָרֶדֶת פְּנֵי הָאִישׁ וְאַחִינוּ הַקָּטָן אֲתָנּוּ: (פרק מד)

ויהי כי עלינו אל עבדך אבי ונגד לו את דברי אדני. אמר, כי צוואם אליו, מיד הגידו לו שלח יוסיפו לראות פניו כלל אחיהם הקטן, ולא רצה לשלחו, והיה מניח לו שמעון במאסרו. וזה טעם 'ואמר רבינו שבו שברו לנו מעט אוכל', כי לא רצה להודות לשלחו ככל אשר אמרנו, עד שדחקו הרעב³.

מעשה חשב

^א כוונת רבינו לבאר כפל הפסוקים, שהרי בפסוק כד כתיב 'ונגד לו את דברי אדוני', והכוונה שאמרו ליעקב את דברי יוסף שאי אפשר לרדת למצרים בלי בנימין. וא"כ למה חזר הכתוב בפסוק כו 'ונאמר לא נוכל לרדת אם יש אחינו הקטן אתנו וירדנו, כי לא נוכל וגו'.

ומבאר רבינו שהנאמר בפסוק כד ובפסוק כו היה בשני זמנים נפרדים. דמה שכתב בפסוק כד 'ונגד לו את דברי אדוני', היה מיד כשחזרו ממצרים, ולא רצה יעקב לשלוח את בנימין, אע"פ שהגידו לו ששמעון במאסר כל זמן שלא מביאים את בנימין. ופעם השניה היה כשבר כלה האוכל בבית, והיו בסכנת רעב אמר יעקב לבניו 'שבו שברו לנו מעט אוכל', ואז אמרו לו בפעם השניה שללא בנימין אי אפשר לרדת למצרים.

והנה דברי רבינו מבוארים היטב לפי מה שכתב רבינו (לעיל פסוק יט) 'ואשר יראה לי על דרך הפשט, שאינם רק תחנונים להעיר רחמיו, כי חשב יהודה כי האלקים הוא ירא כאשר אמר לו, וכאשר נהג עמהם חמלה כירא חטא לנחם אותם על הצער שעשה להם'.

